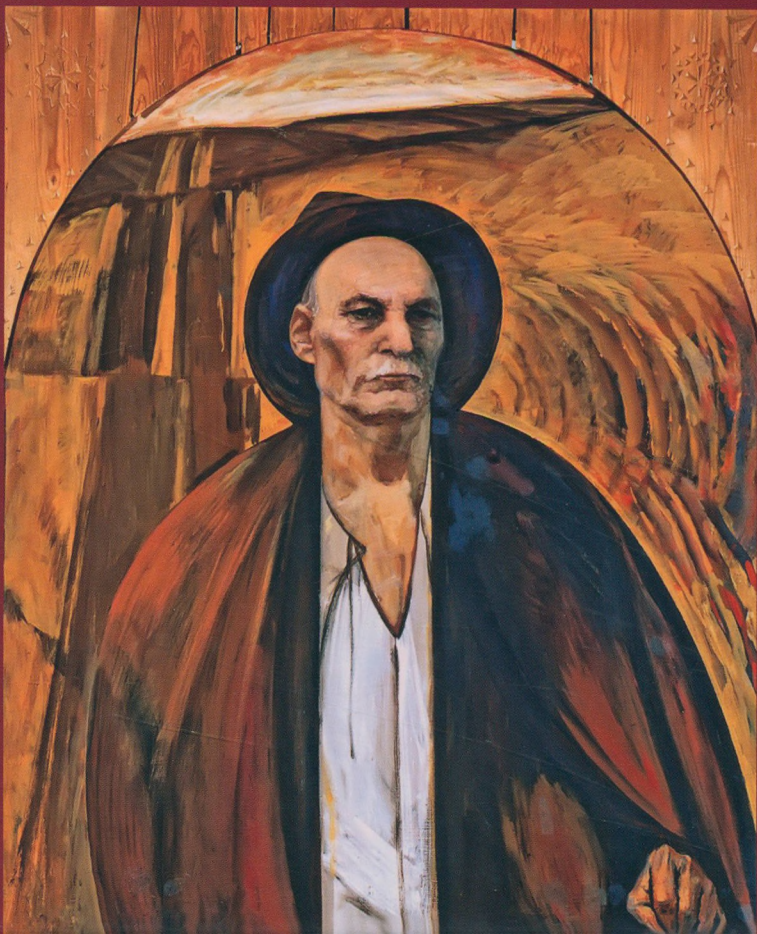

УЛАДЗІМІР СТЭЛЬМАШОНАК

Владимир Стельмашонок Uladzimir Stelmashonak

Славутыя мастакі з Беларусі
Знаменитые художники из Беларуси
Famous artists from Belarus

УЛАДЗІМІР СТЭЛЬМАШОНАК

Владимир Стельмашонок Uladzimir Stelmashonak

Мінск
«Беларусь»
2015

УДК [75071.1(476)+929 Стэльмашонак](084.1)

ББК 85.143(4Бел)я6

У47

Серыя заснавана ў 2012 годзе

Аўтар ідэі і каардынатар праекта *У. І. Пракапцоў* —
генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея
Рэспублікі Беларусь, кандыдат мастацтвазнаўства,
заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь

Аўтар тэксту і складальнік *І. В. Назімава*

*Выданне ажыццёўлена па заказе і пры фінансавай падтрымцы
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь*

На вокладцы: У. Стэльмашонак «Партрэт Якуба Коласа». 1967

ISBN 978-985-01-1129-6

© Назімава І. В., тэкст, складанне, 2015

© Выдавецтва «Беларусь», 2015

К

анец 50-х гадоў мінулага стагоддзя можна лічыць пераломным у гісторыі савецкага выяўленчага мастацтва. Маладыя мастакі прыўнеслі мяцежны дух эксперыментатарства, перагляд агульнапрынятых пунктаў гледжання на гісторыю і сучаснасць, пошук новых выразных сродкаў. Адмаўляючы ў мастацтве пампезнасць і лакіроўку рэчаіснасці, яны сталі стваральнікамі так званага «суровага стылю», які даў вялікую разнастайнасць творчых індывідуальнасцей. Адным з такіх мастакоў-шасцідзясятнікаў, якія настойліва шукалі «сваю каляіну» ў мастацтве, быў Уладзімір Іванавіч Стэльмашонак.

Карані генеалагічнага дрэва Стэльмашонка — у былой Магілёўскай губерні. Вёска Хімное Асіповіцкага раёна — радзіма бацькі мастака, Івана Майсеевіча, вядомага хірурга, заслужанага ўрача БССР, ганаровага грамадзяніна горада Асіповічы. Праз многа гадоў у гэтым жа горадзе адкрыецца карцінная галерэя народнага мастака Беларусі Уладзіміра Стэльмашонка, якому ў 2007 годзе будзе прысвоена званне ганаровага грамадзяніна Асіповіцкага раёна.

Уладзімір Стэльмашонак нарадзіўся 6 лютага 1928 года, калі яго бацька і маці (будучы педыятр, кандыдат медыцынскіх навук) вучыліся на рабфаку. Сына яны часта адпраўлялі ў вёску да дзеда Майсея. Рубленыя хаты, свежы пах сена і габяваных дошак заўсёды выклікалі ў мастака яркія ўспаміны дзяцінства (карціна «Успамін» і партрэты бліжэйшых сваякоў склалі экспазіцыю юбілейнай выставы 1998 года пад назвай «Радня»).

Уладзімір рана пачаў маляваць. У дзесяць гадоў ён стаў наведваць вячэрнюю школу, дзе выкладаў М. А. Керзін, потым вучыўся ў гуртку

вьяўленчага мастацтва мінскага Палаца піянераў ў выдатнага педагога С. П. Каткова. У 1945 годзе, пасля вяртання з эвакуацыі ў разбураны Мінск, Стэльмашонак паступіў на будаўнічы факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута. Аднак праз год факультэт быў расфарміраваны, і юнак ажыццявіў сваю мару: паехаў у Ленінград, каб стаць мастаком. Там ён год вучыўся ў Вышэйшым мастацка-прамысловым вучылішчы імя В. І. Мухінай на факультэце мастацкай апрацоўкі дрэва, потым перайшоў на другі курс Мастацкага вучылішча імя В. А. Сярова. Факультэт сцэнаграфіі ён скончыў з чырвоным дыпламам. Паспехам у вучобе садзейнічала работа дэкаратарам у тэатрах Ленінграда пад кіраўніцтвам вядомага мастака К. Б. Кустодзіева. Затым — шэсць гадоў вучобы на маляўнічым факультэце Інстытута жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Я. Рэпіна пры Акадэміі мастацтваў СССР. Сакурснікамі Стэльмашонка былі А. А. Ерамееў, які пазней стаў рэктарам акадэміі, і І. С. Глазуноў, які цяпер узначальвае Расійскую акадэмію жывапісу, скульптуры і дойлідства ў Маскве. З выкладчыкамі інстытута А. Д. Зайцавым і І. П. Сцяпашкіным у Стэльмашонка склаліся цёплыя, амаль сяброўскія адносіны.

Ледзь не палову навучальнага часу Уладзімір аддаваў грамадскай дзейнасці, якой займаўся з натхненнем і самааддачай. Яшчэ калі быў студэнтам першых курсаў акадэміі, ён прыязджаў у Мінск на канікулы і быў сведкам таго, як паўстае з руін родны горад, як ён расце і прыгажэе з году ў год. На дванаццаці аркушах альбома малады мастак адлюстравваў будаўнічыя работы на розных участках горада: у раёне плошчы Перамогі, каля парка імя М. Горкага, на цэнтральным праспекце, каля Палаца прафсаюзаў і іншых. Гэтыя тонкія алоўкавыя малюнкi выкананы ўпэўненай рукой і з'яўляюцца каштоўным дакументам эпохі. Цяпер яны ўключаны ў экспазіцыю Музея гісторыі горада Мінска. Дыпломную работу «Маладыя будаўнікі Мінска» Уладзімір Іванавіч пісаў на аснове велізарнага падрыхтоўчага матэрыялу, сабранага ім у канцы 50-х.

У 1957 годзе, пасля абароны дыплама, нягледзячы на запрашэнне за-стацца працаваць у адным з вядучых тэатраў Ленінграда, Стэльмашонак

вярнуўся ў родны Мінск і быў запрошаны на выкладчыцкую працу ў Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут у майстэрню вядомага майстра пейзажнага жывапісу В. К. Цвіркi. Першы выпуск гэтай майстэрні адбыўся праз два гады. Адсюль выйшлі вядомыя цяпер беларускія мастакі В. Грамыка, Л. Шчамялёў, І. Рэй, М. Залозны і іншыя.

Акадэмічная адукацыя, якая заклала асновы прафесійнага майстэрства мастака, на многа гадоў абумовіла яго плённую выкладчыцкую дзейнасць у БДТМІ (цяпер — Беларускае дзяржаўнае акадэмічнае мастацтва), а затым (да 2000 года) — у мастацкім ліцэі пры акадэміі. Жыццёвая энергія і няўтольная прага навізны абумовілі дыяпазон яго творчасці: сцэнаграфія, дэкаратыўна-афарміцельскае мастацтва, графіка, станковы і манументальны жывапіс. У выставах Уладзімір Іванавіч пачаў прымаць удзел з сярэдзіны 50-х гадоў.

З усіх жанраў выяўленчага мастацтва У. Стэльмашонак аддаваў перавагу партрэту. І гэта — нядзіўна. Чалавек адкрытай душы, добразычлівы і бескарыслівы, ён любіў людзей і ўмеў знаходзіць агульную мову з кожным, незалежна ад узросту і прафесіі суразмоўцы. Больш за ўсё мастака цікавілі людзі, захопленыя сваёй працай. Уменне прыкмеціць асаблівасці характараў, мімікі, жэстаў, поз дапамагло яму надаць шматлікім графічным партрэтам жыццёвасць і непаўторнасць. У некаторых з іх прысутнічаюць рысы гратэску, іншыя афарбаваны гумарам і добрай усмешкай. На заводах і палявых станах, у тундры і гарах Каўказа, стэпах жаліны, у далёкім замежжы і сярод сяброў знаходзіў ён герояў сваіх твораў. З асаблівым стараннем мастак адшукваў усюды сваіх суайчыннікаў.

Жывапісныя творы Стэльмашонка стылістычна неаднародныя. У першыя гады пасля заканчэння інстытута ён пісаў у традыцыйнай рэалістычнай манеры. Так напісаны прыжыццёвыя партрэты маці і бацькі (1953), карціны «Поўдня» (1956), «Інтэр'ер» (1961) і іншыя. Праца на архітэктурных аб'ектах у тэхніках сграфіта і вітража наклала адбітак на почырк жывапісца. Створаныя ім вобразы набывалі ўсё большую манументальнасць: партрэт Героя Сацыялістычнай Працы, лаўрэата Ленінскай прэміі акадэміка П. І. Альсміка (1969), трыпціх «Сыны Радзімы» (1970), «Фізікі»

(1974), партрэт Героя Савецкага Саюза і Героя Сацыялістычнай Працы К. П. Арлоўскага (1975). Прастора і формы ў яго працах становіліся больш плоскімі, а контуры — падкрэсленымі. Гэта, а таксама арнаментальныя матывы і закадзіраваныя тэксты, уключаныя ў кампазіцыі, надавалі некаторым карцінам характар плаката ці дэкаратыўнага пано («Слова аб Беларусі» (1972) — групавы партрэт выдатных беларускіх асветнікаў, паэтаў, пісьменнікаў і грамадскіх дзеячаў).

Да ліку прыёмаў, якія нярэдка выкарыстоўваў жывапісец, можна аднесці «мазаічны» фон шэрагу партрэтаў, складзены з рэчаў, якія раскрываюць свет пачуццяў і інтарэсаў мадэлі. Пры гэтым асноўны персанаж амаль раствараўся ў рэчавым асяроддзі, становіўся яго неад’емнай часткай («Партрэт бацькі», 1976; «Юбілей», 1992).

У сваіх жывапісных партрэтах Уладзімір Іванавіч ўдала спалучаў абагуленасць і ўмоўнасць форм з эмацыйнай напружанасцю і адчуваннем духоўнай моцы чалавека. Асаблівай вядомасцю ў рэспубліцы і за яе межамі карыстаецца партрэт класіка беларускай паэзіі Якуба Коласа. У Стэльмашонак быў асабіста знаёмы з сям’ёй Міцкевічаў і пісаў Канстанціна Міхайлавіча яшчэ тады, калі быў студэнтам другога курса. Пазней, пасля асэнсавання творчага і грамадскага маштабу дзейнасці вялікага земляка, Уладзімір Іванавіч стварыў яшчэ тры яго партрэты. Адзін з іх, напісаны ў 1967 годзе, стаў хрэстаматычным і з’яўляўся «візітнай карткай» мастака. Партрэт пазбаўлены бытавых падрабязнасцей. Мастак выкарыстоўвае мову знакаў і метафар. Якуб Колас прадстаўлены як мыслер, сын роднай зямлі. Дарога за яго спінай — гэта доўгі і нялёгкі шлях, якім ішлі продкі Коласа і самога жывапісца. Пясняр абапіраецца на посах вандроўніка. Ссунуты на патыліцу капялюш стварае своеасаблівы арэол вакол яго галавы. Разам з накінутым на плечы плашчом ён складае маналітны сілуэт фігуры, які робіць уражанне стрыманай энергіі. Умоўна пазначаныя дугамі палосы ўробленай зямлі паўтараюць абрысы фігуры і распаўсюджваюцца ад яе як гукавыя хвалі, што асацыіруецца з шырокай папулярнасцю народнага паэта. Цёплы вохрыста-карычневы каларыт палатна нагадвае колер зямлі і ржанага хлеба. Партрэт арганічна ўпісваецца

ў паўкружжа драўлянай рамы, аздобленай разным беларускім арнамен-там. Пазней уключэнне рамы ў вобразнае рашэнне карціны стане адным з творчых прыёмаў Стэльмашонка.

Новыя пластычныя сродкі мастак шукаў у спалучэнні розных ма-тэрыялаў (дрэва, металу, паперы), у сумяшчэнні жывапісу з разьбой, ка-лажам, аплікацыяй. Гэтыя асаблівасці ўласцівы партрэтам К. Арлоўскага, С. Прытыцкага, В. Мініч, аўтапартрэту (1993), мужчынскаму партрэту («Зона», 1996), карцінам «Сонечны камень» (1990), «Трэнер верхавых ко-ней» (1990) і іншым.

Роздумамі аб каранях прафесійнага мастацтва і праблемах нацыя-нальнай формы глумачыцца скрупулёзнае вывучэнне Стэльмашонкам беларускай народнай творчасці: своеасаблівасці каларыстычнага ладу бе-ларускіх тканін і гафту, сімволікі і рытмікі арнаменту з перавагай бела-га колеру над чырвоным і чорным. Многія карціны і вітражы жывапісца выкананы менавіта ў гэтай каларыстычнай гаме (партрэты народнага артыста СССР Р. Шырмы і паэта М. Багдановіча, вітражы «Янка Купала» для Музея Я. Купалы і «Песня зямлі беларускай» для мінскага Дома мод (выкананы ў сааўтарстве з В. Ц. Даўгалам)).

Робота Стэльмашонка над манументальнымі аб'ектамі пачалася ў 60-я гады, калі, абраны старшынёй Саюза мастакоў Беларусі, ён выкарыстаў свае арганізатарскія здольнасці для стварэння ў БДТМІ прыкладнога ад-дзялення. Для гэтага з Кішынёва быў запрошаны манументаліст Г. Х. Ва-шчанка, а са Львова — А. М. Кішчанка, кераміст М. В. Бяляеў, мастакі па тканіне А. П. Бельцюкова і І. К. Вгарушын.

Першымі манументальнымі работамі Уладзіміра Іванавіча, выка-нанымі ў сааўтарстве з Г. Х. Вашчанкам для актавай залы Мінскага тэхна-лагічнага інстытута і на фасадзе Палаца культуры Мінскага камвольна-га камбіната (1962—1964), былі дэкаратыўныя пано ў тэхніцы сграфіта, а таксама вітраж і роспіс у Палацы піянераў (1963). У наступныя гады ён зрабіў роспіс «Канцэрт» у фае салігорскага Палаца культуры хімікаў (1972), два дэкаратыўныя пано — «Беларускі матыў» і «Рабінка» — у тэхніцы сграфіта і вітраж «Перамога» ў санаторыі «Беларусь» (Місхор,

1973), вітражы ў Доме літаратараў (1976) і рэстаране «Мінск» (Патсдам, ГДР, 1977). Апошняя работа адзначана Ганаровай граматай і медалём мэрыі Патсдама. У суаўтарстве з В. Ц. Даўгалам мастак аформіў станцыі мінскага метрапалітэна «Плошча Перамогі» і «Маскоўская» (1984). За два пано («Чырвоная плошча» і «Ленінскія горы»), выкананых у тэхніцы фларэнтыйскай мазаікі, Уладзімір Іванавіч быў узнагароджаны Ганаровай граматай Саюза архітэктараў СССР і ордэнам «Знак Пашаны». Актыўная дзейнасць па прапагандзе нацыянальнага мастацтва ў Дні беларускай культуры ў брацкіх рэспубліках, а таксама ў Балгарыі, Германіі, Італіі была адзначана шматлікімі граматамі і срэбным медалём у Рэджа-ды-Калабрыі (1973). Падчас паездкі з персанальнай выставай у ЗША Стэльмашонку было прысвоена званне ганаровага грамадзяніна г. Трэнтан (штат Нью-Джэрсі, 1989).

Новы перыяд творчасці Уладзіміра Стэльмашонка амаль цалкам быў прысвечаны гісторыі і культуры Беларусі. Патрыятычнае імкненне запоўніць прабелы ў гістарыяграфіі роднага краю, вярнуць народу страчаныя духоўныя каштоўнасці, абнавіць у яго памяці імёны і вобразы людзей, якія зрабілі значны ўклад у айчынную культуру, спрыяла з'яўленню некалькіх серый графічных і жывапісных работ. На аснове архіўных матэрыялаў у 2001 годзе для Цэнтра імя Ф. Скарыны была створана серыя графічных партрэтаў дзеячаў Інбелкульта (4 аркушы з 16 партрэтамі дзеячаў Інстытута беларускай культуры, рэпрэсаваных у 1920—1930-я гады і рэабілітаваных пасмяротна). Вывучэнне творчай біяграфіі паэта А. Міцкевіча паклала пачатак серыям «Музы Міцкевіча» і «Крыж Міцкевіча» (канец 1990 — пачатак 2000-х гадоў). Паездкі ў Нясвіж, вядомы некалі як «маленькі Парыж», і абвеяны легендамі замак Радзівілаў з шыкоўным паркам і тэатрам на вале абудзілі фантазію мастака і натхнілі яго на стварэнне дзясяткаў карцін, акварэляў і малюнкаў. Дваццаць шэсць партрэтаў Радзівілаў падораны Нацыянальнаму гісторыка-культурнаму музею-запаведніку г. Нясвіжа.

Сямідзесяцігадовы юбілей Уладзіміра Стэльмашонка быў адзначаны выставай, прысвечанай 775-годдзю Нясвіжа. У лютым 1998 года ў Нацыя-

нальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь экспанавалася 35 жывапісных партрэтаў «некаранаваных каралёў» Вялікага Княства Літоўскага. Асаблівую ўвагу мастак надаў выяве выдатнага кампазітара Антонія Радзівіла, які быў знаёмы з І. Гётэ і за дваццаць гадоў да Ш. Гуно напісаў оперу «Фаўст» на лібрэта самога паэта. Талент музыканта высока ацаніў Ф. Ліст. Увайшоў у гісторыю і Мацей Радзівіл, які напісаў лібрэта першай беларускай оперы «Агатка» (музыка Яна Голанда).

Фотаальбом Радзівілаў канца XIX — пачатку XX стагоддзя дапамог мастаку стварыць серыю замалёвак інтэр'ераў замка, якія былі амаль да непазнавальнасці змененыя за наступныя дзесяцігоддзі рабаванняў, перабудоў і рэстаўрацый. Гэтыя хупавыя, выкананыя пяром і тушшу малюнкi, як і ўсе свае графічныя работы, Уладзімір Іванавіч лічыў другараднымі, хоць з яго меркаваннем можна паспрацаваць.

Аднымі з самых прывабных з'яўляюцца акварэлі мастака, малюнкi і накіды, якія сталі вынікам шматлікіх творчых камандзіровак і турыстычных падарожжаў па роднай Беларусі, бязмежнай тэрыторыі былога Савецкага Саюза, гарадах Еўропы і Амерыкі. У віртуозных замалёўках вулічных сцэн (часта гумарыстычных), акварэльных пейзажах і эцюдах, напісаных за адзін сеанс, раскрываюцца вострая назіральнасць жывапісца, лёгкасць, упэўненасць і тэмпераментнасць выканання, майстэрства ў выкарыстанні розных тэхнік і творчых манер. Аловак, фламастар і пяро былі неад'емнымі спадарожнікамі Стэльмашонка. Яны фіксавалі ўбачанае з акна машыны, з борта цеплахода, у час прагулак, рабочых пасяджэнняў, афіцыйных прыёмаў. Стосы дарожных нататнікаў разам з вялікім фальклорным матэрыялам яшчэ чакаюць свайго даследчыка.

У апошнія гады мастак стварыў жывапісную і графічную серыі з 24 партрэтаў ганаровых грамадзян горада Мінска. Выявы некаторых з іх павялічаны з фатаграфіі памерам з марку. У гэты ж час Асіповіцкай карціннай галерэі было падарана 36 партрэтаў Герояў Савецкага Саюза, партызан і падпольшчыкаў Асіповіцкага раёна.

Сацыяльная накіраванасць дзейнасці Уладзіміра Стэльмашонка відарэчлівая. Дзякуючы яго энергіі і настойлівасці некалі быў «адваяваны» для

Саюза мастакоў будынак на Цэнтральнай плошчы, пачата будаўніцтва жылога дома з майстэрнямі для мастакоў па вул. Сурганава і Палаца мастацтва на вул. Казлова. У 1988—1989 гадах, калі Уладзімір Іванавіч быў старшынёй Камісіі Саюза мастакоў Беларусі па эстэтычным выхаванні моладзі, ён дамогся стварэння Цэнтра эстэтычнага выхавання ў будынку на пр. Незалежнасці побач з цыркам (дом не захваўся). Цэнтр перастаў функцыянаваць неўзабаве пасля пераезду Стэльмашонка ў Маскву ў сувязі з выбраннем яго дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. У апошні год існавання Савецкага Саюза Уладзімір Іванавіч узначальваў Камітэт Вярхоўнага Савета СССР па культуры. За гэты час быў распрацаваны Закон аб культуры. У маштабах усёй краіны яго не паспелі прыняць з-за распаду дзяржавы, аднак у Беларусі ён быў прыняты Вярхоўным Саветам у 1990 годзе. Паводле гэтага закона з бюджэту краіны на культуру павінна было выдзяляцца не менш трох адсоткаў. На жаль, закон ніколі не працаваў.

За апошнія дзесяцігоддзе ХХ стагоддзя У. Стэльмашонак паспеў стаць адным з заснавальнікаў Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэта, турыстычнай фірмы «Рэлата», рэстаўрацыйных курсаў Навукова-даследчага цэнтра «Інжынірынг», створаных пад патранажам мітрапаліта Філарэта; быў у ліку распрацоўшчыкаў турпраекта «Замір'е», прапаноўваў усталяваць памятны знак на месцы геаграфічнага цэнтра Еўропы ў Беларусі; па просьбе бульбаводаў рэспублікі хадайнічаў аб стварэнні помніка беларускай бульбе; раіў ксяндзу нясвіжскага касцёла аформіць партрэтамі крыпту з саркафагам Радзівілаў і нават напісаў для гэтай мэты партрэт Сіроткі, які падарыў касцёлу. Увогуле, большую частку сваіх работ мастак традыцыйна дарыў розным арганізацыям і прыватным асобам. Ад бацькоў-лекараў Уладзімір Іванавіч атрымаў у спадчыну арганічную патрэбу прыносіць людзям карысць, падпарадкоўваючы асабістыя інтарэсы грамадскім. У наш прагматычны век такая актыўная грамадзянская пазіцыя выглядае анахронізмам, аднак менавіта ў ёй адметная рыса Уладзіміра Стэльмашонка — Мастака і Чалавека.

Ірына Назімава

К

онец 50-х годов прошлого столетия можно считать переломным в истории советского изобразительного искусства. Молодые художники привнесли мятежный дух экспериментаторства, пересмотр общепринятых точек зрения на историю и современность, поиск новых выразительных средств. Отрицая помпезность в искусстве и лакировку действительности, они стали создателями так называемого «сурового стиля», породившего огромное разнообразие творческих индивидуальностей. Одним из таких художников-шестидесятников, настойчиво искавших «свою колею» в искусстве, был Владимир Иванович Стельмашонок.

Корни генеалогического древа Стельмашонков — в бывшей Могилевской губернии. Деревня Химное Осиповичского района — родина отца художника, Ивана Моисеевича, известного хирурга, заслуженного врача БССР, почетного гражданина города Осиповичи. Через много лет в этом же городе откроется картинная галерея народного художника Беларуси В. И. Стельмашонка, которому в 2007 году будет присвоено звание почетного гражданина Осиповичского района.

Владимир Стельмашонок родился 6 февраля 1928 года, когда его отец и мать (будущий педиатр, кандидат медицинских наук) учились на рабфаке. Сына они часто отправляли в деревню к деду Моисею. Рубленые хаты, свежий запах сена и струганых досок всегда вызывали у художника яркие воспоминания детства (картина «Воспоминание» и портреты ближайших родственников составили экспозицию юбилейной выставки 1998 года под названием «Родня»).

Владимир рано начал рисовать. В десять лет он стал посещать вечернюю школу, где преподавал М. А. Керзин, потом учился в кружке изобразительного искусства минского Дворца пионеров у выдающегося педагога С. П. Каткова. В 1945 году, после возвращения в разрушенный Минск из эвакуации, Стельмашенок поступил на строительный факультет Белорусского политехнического института. Однако через год факультет был расформирован, и юноша осуществил свою мечту: поехал в Ленинград, чтобы стать художником. Там он год учился в Высшем художественно-промышленном училище имени В. И. Мухиной на факультете художественной обработки дерева, потом перешел на второй курс Художественного училища имени В. А. Серова. Факультет сценографии он окончил с красным дипломом. Успехам в учебе содействовала работа декоратором в театрах Ленинграда под руководством известного художника К. Б. Кустодиева. Затем — шесть лет обучения на живописном факультете Института живописи, скульптуры и архитектуры им. И. Е. Репина при Академии художеств СССР. Сокурсниками Стельмашенка были О. А. Еремеев, который позже стал ректором академии, и И. С. Глазунов, который теперь возглавляет Российскую академию живописи, ваяния и зодчества в Москве. С преподавателями института А. Д. Зайцевым и И. П. Степашкиным у Стельмашенка сложились теплые, почти дружеские отношения.

Едва ли не половину учебного времени Владимир отдавал общественной деятельности, занимаясь ею с вдохновением и самоотдачей. Еще будучи студентом первых курсов академии, приезжая в Минск на каникулы, он был свидетелем того, как восстает из руин родной город, как он растет и хорошеет из года в год. На двенадцати листах альбома начинающий художник запечатлел строительные работы на разных участках города: в районе площади Победы, у парка Горького, на центральном проспекте, у Дворца профсоюзов и других. Эти тонкие карандашные рисунки выполнены уверенной рукой и являются бесценным документом эпохи. Ныне они включены в экспозицию Музея истории города Минска. Дипломную работу «Молодые строители Минска» Владимир Иванович писал на основе огромного подготовительного материала, собранного им в конце 50-х.

В 1957 году, после защиты диплома, несмотря на приглашение остаться работать в одном из ведущих театров Ленинграда, Стельмашонок вернулся в родной Минск и был приглашен на преподавательскую работу в Белорусский государственный театрально-художественный институт в мастерскую известного мастера пейзажной живописи В. К. Цвирко. Первый выпуск этой мастерской состоялся через два года. Отсюда вышли известные ныне белорусские художники В. Громыко, Л. Щемелев, И. Рей, Н. Залозный и другие.

Академическое образование, которое заложило основы профессионального мастерства художника, на много лет предопределило его плодотворную преподавательскую деятельность в БГТХИ (теперь — Белорусская государственная академия искусств), а затем (до 2000 года) — в художественном лицее при академии. Жизненная энергия и неутолимая жажда новизны обусловили диапазон его творчества: сценография, декоративно-оформительское искусство, графика, станковая и монументальная живопись. В выставках Владимир Иванович начал принимать участие с середины 50-х годов.

Из всех жанров изобразительного искусства В. Стельмашонок отдавал предпочтение портрету. И это — неудивительно. Человек открытой души, доброжелательный и бескорыстный, он любил людей и умел находить общий язык с каждым, независимо от возраста и профессии собеседника. Больше всего художника интересовали люди, увлеченные своей работой. Умение подметить особенности характеров, мимики, жестов, поз помогло ему придать многочисленным графическим портретам жизненность и неповторимость. В некоторых из них присутствуют черты гротеска, другие окрашены юмором и доброй улыбкой. На заводах и полевых станах, в тундре и горах Кавказа, в степях целины, в далеком зарубежье и среди друзей находил он героев своих произведений. С особым старанием художник отыскивал везде своих соотечественников.

Живописные произведения Стельмашонка стилистически неоднородны. В первые годы после окончания института он писал в традиционной

реалистической манере. Так написаны прижизненные портреты матери и отца (1953), картины «Полдень» (1956), «Интерьер» (1961) и другие. Работа на архитектурных объектах в техниках сграффито и витража наложила отпечаток на почерк живописца. Созданные им образы приобретали все большую монументальность: портрет Героя Социалистического Труда, лауреата Ленинской премии академика П. И. Альсмика (1969), триптих «Сыны Родины» (1970), «Физики» (1974), портрет Героя Советского Союза и Героя Социалистического Труда К. П. Орловского (1975). Пространство и формы в его работах становились более плоскими, а контуры — подчеркнутыми. Это, а также орнаментальные мотивы и закодированные тексты, включенные в композиции, придавали некоторым картинам характер плаката или декоративного панно («Слово о Беларуси» (1972) — групповой портрет выдающихся белорусских просветителей, поэтов, писателей и общественных деятелей).

К числу приемов, которые нередко использовал живописец, можно отнести «мозаичный» фон ряда портретов, составленный из вещей, раскрывающих мир чувств и интересов модели. При этом основной персонаж почти растворялся в предметной среде, становился его неотъемлемой частью («Портрет отца», 1976; «Юбилей», 1992).

В своих живописных портретах Владимир Иванович удачно сочетал обобщение и условность форм с эмоциональной напряженностью и ощущением духовной мощи человека. Особой известностью в республике и за ее пределами пользуется портрет классика белорусской поэзии Якуба Коласа. В. Стельмашенок был лично знаком с семьей Мицкевичей и писал Константина Михайловича еще будучи студентом второго курса. Позже, после осмысления творческого и общественного масштаба деятельности великого земляка, Владимир Иванович создал еще три его портрета. Один из них, написанный в 1967 году, стал хрестоматийным и по сей день является «визитной карточкой» художника. Портрет лишен бытовых подробностей. Художник использовал язык символов и метафор. Якуб Колас представлен как мыслитель, сын родной земли. Дорога за его спиной —

это длинный и нелегкий путь, которым шли предки Коласа и самого живописца. Песняр опирается на посох странника. Сдвинутая на затылок шляпа создает своеобразный ореол вокруг его головы. Вместе с накинутым на плечи плащом он образует монолитный силуэт фигуры, создающий впечатление сдержанной энергии. Условно обозначенные дугами полосы возделанной земли вторят очертаниям фигуры и распространяются от нее наподобие звуковых волн, ассоциируясь с широкой популярностью народного поэта. Теплый охристо-коричневый колорит полотна напоминает цвет земли и ржаного хлеба. Портрет органично вписывается в полукружие деревянной рамы, декорированной резным белорусским орнаментом. Впоследствии включение рамы в образное решение картины станет одним из творческих приемов Стельмашонка.

Новые пластические средства художник искал в сочетании разных материалов (дерева, металла, бумаги), в совмещении живописи с резьбой, коллажем, аппликацией. Эти особенности присущи портретам К. Орловского, С. Притыцкого, О. Минич, автопортрету (1993), мужскому портрету («Зона», 1996), картинам «Солнечный камень» (1990), «Тренер верховых лошадей» (1990) и другим.

Раздумьями о корнях профессионального искусства и проблемах национальной формы объясняется скрупулезное изучение Стельмашонком белорусского народного творчества: своеобразия колористического строя белорусских тканей и вышивок, символики и ритмики орнамента с преобладанием белого цвета над красным и черным. Многие картины и витражи живописца исполнены именно в этой колористической гамме (портреты народного артиста СССР Г. Ширмы и поэта М. Богдановича, витражи «Янка Купала» для Музея Я. Купалы и «Песня земли белорусской» для минского Дома мод (выполнен в соавторстве с В. Т. Довгалю)).

Работа Стельмашонка над монументальными объектами началась в 60-е годы, когда, избранный председателем Союза художников Беларуси, он использовал свои организаторские способности для создания в БГТХИ прикладного отделения. Для этой цели из Кишинева был приглашен

монументалист Г. Х. Ващенко, а из Львова — А. М. Кищенко, керамист М. В. Беляев, художники по ткани А. П. Бельтюкова и И. К. Вторушин.

Первыми монументальными работами Владимира Ивановича, выполненными в соавторстве с Г. Х. Ващенко для актового зала Минского технологического института и на фасаде Дворца культуры Минского камвольного комбината (1962—1964), были декоративные панно в технике сграффито, а также витраж и роспись во Дворце пионеров (1963). В последующие годы он создал роспись «Концерт» в фойе солигорского Дворца культуры химиков (1972), два декоративных панно — «Белорусский мотив» и «Рябинка» — в технике сграффито и витраж «Победа» в санатории «Беларусь» (Мисхор, 1973), витражи в Доме литераторов (1976) и в ресторане «Минск» (Потсдам, ГДР, 1977). Последняя работа отмечена Почетной грамотой и медалью мэрии Потсдама. В соавторстве с В. Т. Довгалю художник оформил станции минского метрополитена «Площадь Победы» и «Московская» (1984). За два панно («Красная площадь» и «Ленинские горы»), выполненных в технике флорентийской мозаики, Владимир Иванович был награжден Почетной грамотой Союза архитекторов СССР и орденом «Знак Почета». Активная деятельность по пропаганде национального искусства в Дни белорусской культуры в братских республиках, а также в Болгарии, Германии, Италии была отмечена многочисленными грамотами и серебряной медалью в Реджо-ди-Калабрии (1973). Во время поездки с персональной выставкой в США Стельмашонку было присвоено звание почетного гражданина г. Трентон (штат Нью-Джерси, 1989).

Новый период творчества Владимира Стельмашонка почти полностью был посвящен истории и культуре Беларуси. Патриотическое стремление заполнить пробелы в историографии родного края, вернуть народу утраченные духовные ценности, обновить в его памяти имена и образы людей, которые внесли заметный вклад в отечественную культуру, способствовало появлению нескольких серий графических и живописных работ. На основе архивных материалов в 2001 году для Центра им. Ф. Скорины была

создана серия графических портретов деятелей Инбелкульта (4 листа с 16 портретами деятелей Института белорусской культуры, репрессированных в 1920—1930-е годы и реабилитированных посмертно). Изучение творческой биографии поэта А. Мицкевича положило начало сериям «Музы Мицкевича» и «Крест Мицкевича» (конец 1990 — начало 2000-х годов). Поездки в Несвиж, известный некогда как «маленький Париж», и овеянный легендами замок Радзивиллов с роскошным парком и театром на валу пробудили фантазию художника и вдохновили его на создание десятков картин, акварелей и рисунков. Двадцать шесть портретов Радзивиллов подарены Национальному историко-культурному музею-заповеднику г. Несвижа.

Семидесятилетний юбилей Владимира Стельмашонка был отмечен выставкой, посвященной 775-летию Несвижа. В феврале 1998 года в Национальном художественном музее Республики Беларусь экспонировалось 35 живописных портретов «некоронованных королей» Великого Княжества Литовского. Особое внимание художник уделил образу выдающегося композитора Антония Радзивилла, который был знаком с И. Гете и за 20 лет до Ш. Гуно написал оперу «Фауст» на либретто самого поэта. Талант музыканта высоко оценил Ф. Лист. Вошел в историю и Матей Радзивилл, который написал либретто первой белорусской оперы «Агатка» (музыка Яна Голланда).

Фотоальбом Радзивиллов конца XIX — начала XX века помог художнику создать серию зарисовок интерьеров замка, которые были почти до неузнаваемости изменены за последующие десятилетия грабежей, перестроек и реставраций. Эти изящные, выполненные пером и тушью рисунки, как и все свои графические работы, Владимир Иванович считал второстепенными, хотя с его мнением можно поспорить.

Одной из самых привлекательных сторон творчества художника являются акварели, рисунки и наброски, которые стали результатом многочисленных творческих командировок и туристических путешествий по родной Беларуси, бескрайней территории бывшего Советского Союза, го-

родам Европы и Америки. В беглых виртуозных зарисовках уличных сцен (часто юмористических), акварельных пейзажах и этюдах, написанных в один сеанс, раскрываются острая наблюдательность живописца, легкость, уверенность и темпераментность исполнения, мастерство в использовании разных техник и творческих манер. Карандаш, фломастер и перо были неотъемлемыми спутниками Стельмашонка. Они фиксировали увиденное из окна машины, с борта теплохода, во время прогулок, рабочих заседаний, официальных приемов. Кипы дорожных блокнотов наряду с большим фольклорным материалом еще ждут своего исследователя.

В последние годы художник создал живописную и графическую серии из 24 портретов почетных граждан города Минска. Изображения некоторых из них увеличены с фотографии размером с марку. В это же время Осиповичской картинной галерее было подарено 36 портретов Героев Советского Союза, партизан и подпольщиков Осиповичского района.

Социальная направленность деятельности Владимира Стельмашонка очевидна. Благодаря его энергии и настойчивости некогда было «отвоевано» для Союза художников здание на Центральной площади, начато строительство жилого дома с мастерскими для художников по ул. Сурганова и Дворца искусства на ул. Козлова. В 1988—1989 годы, когда Владимир Иванович был председателем Комиссии Союза художников Беларуси по эстетическому воспитанию молодежи, он добился создания Центра эстетического воспитания в здании на пр. Независимости рядом с цирком (дом не сохранился). Центр перестал функционировать вскоре после переезда Стельмашонка в Москву в связи с избранием его депутатом Верховного Совета СССР. В последний год существования Советского Союза Владимир Иванович возглавлял Комитет Верховного Совета СССР по культуре. За это время был разработан Закон о культуре. В масштабах всей страны его не успели принять из-за распада державы, однако в Беларуси он был принят Верховным Советом в 1990 году. Согласно этому закону из бюджета страны на культуру должно было выделяться не менее трех процентов. К сожалению, закон никогда не работал.

За последнее десятилетие XX века В. Стельмашонок успел стать одним из основателей Европейского гуманитарного университета, туристической фирмы «Релата», реставрационных курсов Научно-исследовательского центра «Инжиниринг», созданных под патронажем митрополита Филарета; был в числе разработчиков турпроекта «Замирье», предлагал установить памятный знак на месте географического центра Европы в Беларуси; по просьбе картофелеводов республики ходатайствовал о создании памятника белорусской картошке; советовал ксендзу несвижского костела оформить портретами крипту с саркофагами Радзивиллов и даже создал с этой целью портрет Сиротки, подарив его костелу. Вообще, большую часть своих работ художник традиционно дарил разным организациям и частным лицам. От родителей-врачей Владимир Иванович унаследовал органичную потребность приносить людям пользу, подчиняя личные интересы общественным. В наш прагматичный век такая активная гражданская позиция выглядит анахронизмом, однако именно в ней отличительная черта Владимира Стельмашонка — Художника и Человека.

Ирина Назимова

he late 1950s may be considered a turning point in the history of Soviet art. Young artists brought with them the rebellious spirit of experimentation, the revision of the conventional point of view on history and modernity, the search for new means of expression. Denying pomposity in art and polishing of reality, they were the creators of the so-called “severe style” that gave birth to a huge variety of creative individuals. One of those artists of the 1960s, who insistently sought his own path in art, was Uladzimir Stelmashonak.

The roots of the Stelmashonak family tree are in former Magileu province. The village of Khimnae of Asipovichy district is the birthplace of the artist's father Ivan Maiseevich, a well-known surgeon, the Honored Doctor of the BSSR, an honorary citizen of Asipovichy. In many years The People's Artist of Belarus U. I. Stelmashonak Art Gallery would open at this town. And in 2007, the artist would be awarded the title of the Honorary Citizen of Asipovichy district.

Uladzimir Stelmashonak was born on February 6, 1928, when his father and mother (the future pediatrician, PhD) studied at the Workers' Faculty. They often sent the son to the village to his grandfather Maisey. Log huts, the fresh smell of hay and chipped planks always evoked vivid childhood memories in the artist (the painting *Recollection* and portraits of his relatives made the exposition of the *Kinsfolk* Jubilee Exhibition of 1998).

Uladzimir began to draw early. When he was ten, Uladzimir began to attend night school, where M. A. Kerzin taught, then he studied in the fine arts club of the Minsk Palace of Pioneers from the outstanding teacher S. P. Katkou. In 1945, after returning from evacuation to destroyed Minsk, Stelmashonak entered the Civil Engineering Faculty of the Belarusian Polytechnic Institute. But a year

later the faculty was disbanded, and the young man realized his dream: he went to Leningrad to become an artist. He studied at V. I. Mukhina Higher School of Industrial Art at the Faculty of Wood Art there, then he started the second year of V. A. Serov Art College. He graduated with honours from the Faculty of Scenography. The work of a stage designer in theatres of Leningrad under the guidance of the renowned artist K. B. Kustodiev contributed to the success in his studies. Later, there were six years of studies at the faculty of painting of I. E. Repin Institute of Pictorial Art, Sculpture and Architecture under the USSR Academy of Art. Students were always glad about visits of Professor B. V. Johanson, who was the head of the workshop for three years. O. A. Ereemeev, who later became rector of the Academy, and I. S. Glazunov, who now heads the Russian Academy of Arts in Moscow, were fellow students of Stelmashonak. The artist developed warm and almost friendly relations with A. D. Zaitsev and I. P. Stepushkin, who taught at the Institute.

Almost half of his study time Uladzimir gave to social activities, doing it with enthusiasm and dedication. Even as a first-year student of the Academy on his vacations in Minsk, he witnessed the rise of the native city from ruins, its growth and beauty adding every year. On twelve album sheets the aspiring artist captured the construction work in different parts of the city: in the vicinity of Pobedy (Victory) Square, in Gorky Park, on the main avenue, near the Palace of Trade Unions and others. Those subtle pencil drawings were made by the sure hand and represent an invaluable document of the epoch. Nowadays, they are included in the collection of the Minsk History Museum. His graduation work *Young Builders of Minsk* Uladzimir painted on the basis of the huge preparatory material collected by him in the late 1950s.

In 1957, after graduation, despite the invitation to stay and work in one of the leading theatres of Leningrad, Stelmashonak returned to his native Minsk and was invited to teach at the Belarusian State Theatre and Art Institute in the workshop of V. K. Tsvirka, the famous master of landscape painting. The first class of that workshop was graduated two years later. The now famous Belarusian artists V. Gramyka, L. Shchemeleu, I. Rei, N. Zalozny and others graduated from that class.

The academic education, which laid the foundations of the artist's professional skills, predetermined his fruitful teaching at BSTAI for many years (now — the Belarusian State Academy of Arts), and then (until 2000) — in the Art Lyceum of the Academy. Vital energy and an unquenchable thirst for novelty determined the range of his creative work: stage design, decorative art, graphics, easel and monumental painting. Uladzimir Ivanavich began to take part in exhibitions from the mid-1950s.

U. Stelmashonak preferred portrait to all genres of fine arts. There is no wonder in such a preference. Being a man with an open soul, friendly and unselfish, he loved people and was able to find common ground with everyone regardless of age and profession. Most of all the artist was interested in people carried away by their work. The ability to capture particularities of character, facial expression, gestures and postures helped him to make numerous graphic portraits full of vitality and originality. Some of the portraits have features of grotesque, others are marked with humour and a kind smile. He found heroes for his works at factories and field camps, in the tundra and the Caucasus mountains, in the steppes of the virgin land, in the far abroad and among his friends. With great diligence the artist searched for his countrymen everywhere.

Stelmashonak's paintings are stylistically heterogeneous. In the first years after graduation, he painted in a traditional realistic manner. In such a manner were painted lifetime portraits of the mother and the father (1953), the painting *Noon* (1956), *Interior* (1961), etc. The work at architectural objects in the sgraffito and stained glass technique left a mark on the artist's manner. His paintings were gaining greater monumentality: the portrait of the Hero of Socialist Labour, Lenin Prize winner Academician P. I. Alsmik (1969), the triptych *Sons of the Motherland* (1970), *Physicists* (1974), the portrait of the Hero of the Soviet Union and Hero of Socialist Labour K. P. Arlousky (1975). Space and forms in his works became more flat and contours became more accentuated. Together with ornamental motifs and encoded texts included in the composition it gave some pictures character of a poster or a decorative panel (*The Tale of Belarus* (1972) — a group portrait of the outstanding Belarusian enlighteners, poets, writers and public figures).

Among the techniques that were often used by the artist may be included a “mosaic” background of a number of portraits. It is composed of things that reveal the world of feelings and interests of a model. At the same time, the main character was almost dissolved in the subject environment and became its integral part (*Portrait of the Father*, 1976; *Jubilee*, 1992).

In his paintings Uladzimir Ivanavich successfully combined synthesis and conventionality of forms with emotional intensity and a sense of spiritual power of the man. A portrait of Yakub Kolas (Kanstantsin Mikhailavich Mitskevich), the classic of Belarusian poetry, is of particular popularity in the republic and abroad. U. Stelmashonak was personally acquainted with the Mitskevich family and painted Kanstantsin Mikhaïavich at his second year of studies. Later, after thinking about the scale of creative and social activity of his great countryman, Uladzimir Ivanavich created three more portraits. The portrait of 1967 became iconic and to this day it remains the “calling card” of the artist. The portrait is deprived of common details. The artist used the language of symbols and metaphors. Yakub Kolas is presented as a thinker, a son of his native land. The road behind him is a long and difficult path, which was walked by the ancestors of Kolas and the painter himself. Pesnyar (the Singer) leans on a wanderer's staff. His moved to the back hat creates kind of a halo around his head. Together with a cloak thrown over his shoulders, it forms a monolithic silhouette of a figure giving the impression of restrained energy. Symbolical arcs of strips of the cultivated land echoes the body shape and spread from it like sound waves, associating with the widespread popularity of the national poet. Warm ochreish-brown colour scheme of the canvas resembles the colour of earth and rye bread. The portrait fits well into the semicircular wooden frame decorated with carved Belarusian ornament. Subsequently, the inclusion of frames into the figurative composition of paintings would become one of the creative techniques of Stelmashonak.

The artist was looking for new figurative means in combination of different materials (wood, metal, paper) and in combination of painting with wood carving, collage, applique. These features are peculiar to the portraits of K. Arlousky,

S. Prytytsky, A. Minich, the self-portrait (1993), the male portrait (*Zone*, 1996), to the paintings *Sun Stone* (1990), *Trainer of Riding Horses* (1990) and others.

Stelmashonak's reflections on the roots of professional art and of the national form issue caused scrupulous research of Belarusian folk art: originality of colour schemes of Belarusian fabrics and embroideries, symbols and rhythms of Belarusian ornament with a predominance of white over red and black colours. Numerous paintings and stained glasses of the artist are executed in this precise colour range (portraits of the People's Artist of the USSR G. R. Shyрма and poet M. Bagdanovich, stained glass *Yanka Kupala* for the Museum of Y. Kupala and *The Song of the Belarusian Land* for Minsk Fashion House (made in co-authorship with V. T. Daugala).

Stelmashonak started to work at monumental objects in the 1960s, when as the elected chairman of the Belarusian Union of Artists he used his organizational skills to create a department of applied arts in BSTAI. For this purpose, monumental artist G. H. Vashchanka was invited from Chisinau and A. M. Kishchanka — from Lviv, ceramist M. V. Belyaeu, fabric designers A. P. Beltyukova and I. K. Vtarushyn were also invited.

The first monumental works of Uladzimir Ivanavich were decorative panels in the sgraffito technique made in collaboration with G.H. Vashchanka for the assembly hall of Minsk Institute of Technology and on the facade of the Culture Palace of Minsk Worsted Mill (1962—1964), as well as a stained glass and paintings in the Palace of Pioneers (1963). In the following years, he created the painting *Concert* in the entrance hall of the Saligorsk Culture Palace of Chemists (1972), two decorative panels — *Belarusian Motif* and *Rowan* — in the sgraffito technique and the stained glass *Victory* in The Belarus Health Resort (Mishor, 1973), stained-glass windows in the House of Writers (1976) and in the Minsk Restaurant (Potsdam, East Germany, 1977). The latter work is awarded the Certificate of Merit and the Medal of the Potsdam Executive Board. In collaboration with V. T. Daugala the artist decorated the Ploshcha Peramogi metro station and the Maskouskaya metro station in Minsk (1984). Uladzimir Ivanavich was awarded the Certificate of Merit of the USSR Union of Architects

and the Badge of Honour Order for two panels (*Red Square* and *Lenin Hills*) made in the technique of Florentine mosaic. Active advocacy of national art during the Belarusian Culture Days in the fraternal republics, as well as in Bulgaria, Germany and Italy, was awarded numerous diplomas and a silver medal in Reggio di Calabria (1973). During his trip with a personal exhibition in the United States Stelmashonak was awarded the title of the Honorary Citizen of Trenton (New Jersey, 1989).

A new period of Uladzimir Stelmashonak's creative work was almost entirely devoted to the history and culture of Belarus. His patriotic desire to fill the gaps in the historiography of his native land, to return to the people lost spiritual values, to renew in their memory the names and images of people who had made a significant contribution to the national culture, led to the emergence of several series of graphic works and paintings. In 2001, a series of graphic portraits of Inbelkult activists (4 sheets with 16 portraits of members of the Institute of Belarusian Culture repressed in the 1920s — 1930s and rehabilitated posthumously) was created on the basis of archival materials for F. Skaryna Centre. The study of the creative biography of poet Adam Mickiewicz laid foundation to the series *Muses of Mickiewicz* and *The Cross of Mickiewicz* (the late 1990s — the early 2000s). Journeys to Nyasvizh once known as 'the Little Paris' and to covered with legends Radziwill Castle with a magnificent park and theatre on the rampart aroused the imagination of the artist and inspired him to create dozens of paintings, watercolours and drawings. Twenty-six portraits of the Radziwill family have been donated to the National Historical and Cultural Museum-Reserve of Nyasvizh.

The 70th anniversary of Uladzimir Stelmashonak was celebrated with an exhibition dedicated to the 775th anniversary of Nyasvizh. In February, 1998, the National Art Museum of Belarus exhibited 35 portraits of 'the uncrowned kings' of the Grand Duchy of Lithuania. The artist paid particular attention to the image of Anthony Radziwill, an outstanding composer, who was acquainted with J. Goethe and wrote the opera *Faust* with a libretto by the poet himself 20 years earlier than Charles Gounod. His musical talent was highly

praised by F. Liszt. Maciej Radziwill also went down in history. He wrote a libretto of the first Belarusian opera *Agatka* (music by Ian Holland).

The photo album of Radziwills of the late 19th — early 20th cc. helped the artist to create a series of sketches of the castle interiors, which had been changed almost beyond recognition over the decades of robberies, reconstructions and restorations. These elegantly made in pen and ink drawings, as well as all his graphic works, Uladzimir Ivanavich considered minor, although his opinion is debatable.

One of the most attractive aspects of the artist's creative work are watercolours, drawings and sketches, which were the result of many creative business trips and tourist journeys across his native Belarus and the vast territories of the former Soviet Union, to European and American cities. Sharp power of observation of the artist, his easy, confident and temperamental performance and masterful skills in using various techniques and creative manners are released in quick virtuosic sketches of street scenes (often of humourous nature), in watercolour landscapes and studies painted in one session. A pencil, a felt pen and a pen were inseparable companions of Stelmashonak. They recorded scenes from a car window, from a boat, from walks, working sessions and official receptions. Piles of travelling notebooks along with a great folk material are still waiting for their researchers.

In his last years, the artist created a series of paintings and graphic sheets of 24 portraits of Minsk honorary citizens. Images of some of them had been enlarged from stamp-sized photos. At the same time, the Asipovichy Art Gallery was given 36 portraits of Heroes of the Soviet Union, partisans and members of the underground of Asipovichy district.

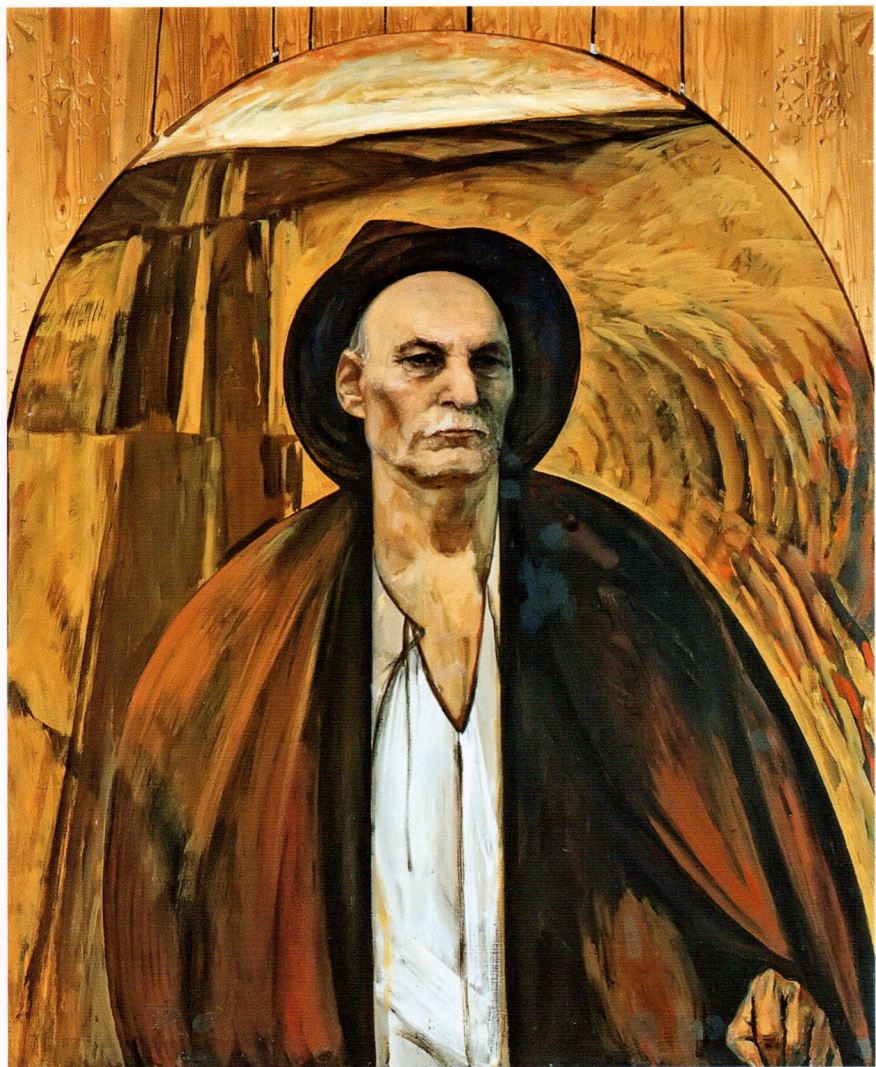
The social focus of Uladzimir Stelmashonak's activities is obvious. Thanks to his energy and perseverance, a building for the Union of Artists on Tsentral'naya (Central) Square was once secured despite great difficulties, construction of residential houses with studios for artists at Surganau Street and the Palace of Art at Kazlou Street was begun. In 1988—1989, while being the chairman of the Commission on the Aesthetic Education of Young People of the Belarusian

Union of Artists, Uladzimir Ivanavich attained the creation of the Aesthetic Education Centre in the building at Nezalezhnastsi (Independence) Avenue near the circus (the building has not been preserved). The Centre ceased to function shortly after Stelmashonak's leaving for Moscow due to his election as deputy of the Supreme Soviet of the USSR. In the last year of the Soviet Union, Uladzimir Ivanavich headed the Supreme Soviet Committee on Culture. During this time, the Law on Culture was prepared. The law could not be enacted nationally because of the dissolution of the USSR, but in Belarus it was adopted by the Supreme Council in 1990. According to this law, no less than three percent should be allocated for culture from the state budget. Unfortunately, the law has never worked.

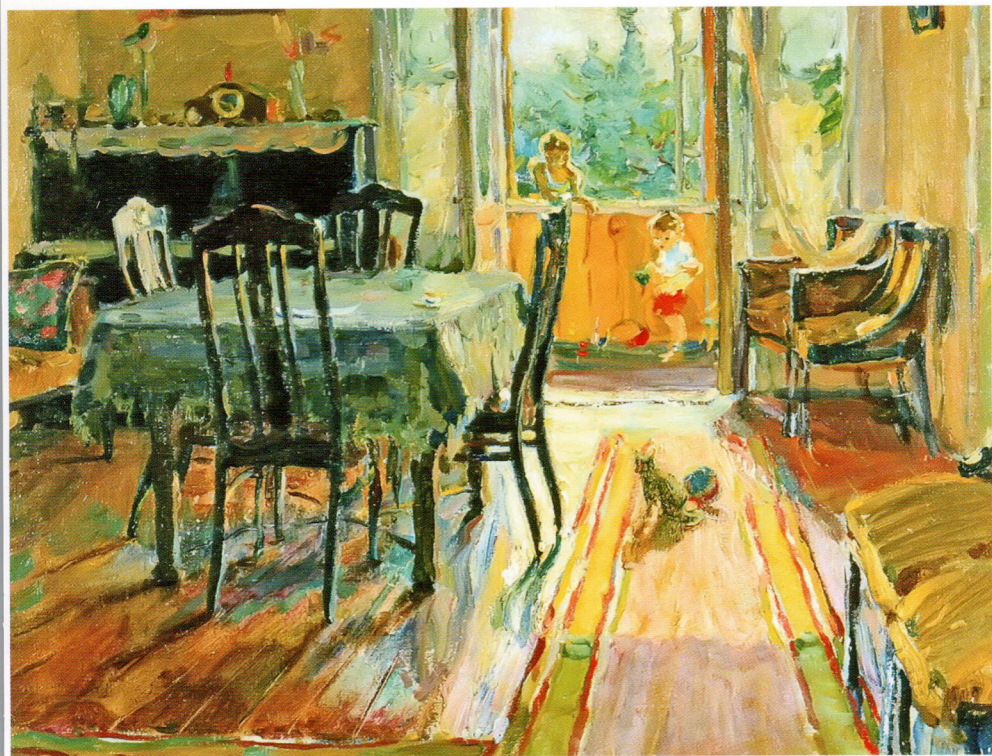
In the last decade of the 20th century, U. Stelmashonak managed to become one of the founders of the European Humanities University, the Relato Travel Company, restoration courses of the Engineering Research Centre created under the patronage of Metropolitan Philaret, he was among the developers of the Zamirye Touristic Project, proposed to set a memorial sign on the site of the geographic centre of Europe in Belarus, petitioned to erect a monument to the Belarusian potato at the request of potato growers of the republic; he also advised a priest of Nyasvizh Catholic Church to decorate the crypt with sarcophagi of the Radziwill family with their portraits and even created for this purpose a portrait of Mikalai 'the Orphan' Radziwill and presented it to the Catholic church. In general, a majority of his works the artist traditionally gave to different organizations and individuals as gifts. From parents who had been doctors Uladzimir Ivanavich inherited an organic need to bring people good subordinating personal interests to public interests. In our pragmatic epoch such an active civil position looks like an anachronism, but it is a distinctive feature of Uladzimir Stelmashonak — the Artist and the Man.

Iryna Nazimava

Партрэт Якуба Коласа. 1967
Портрет Якуба Коласа. 1967
Portrait of Yakub Kolas. 1967

Интэр'ер. 1961
 Интерьер. 1961
 Interior. 1961

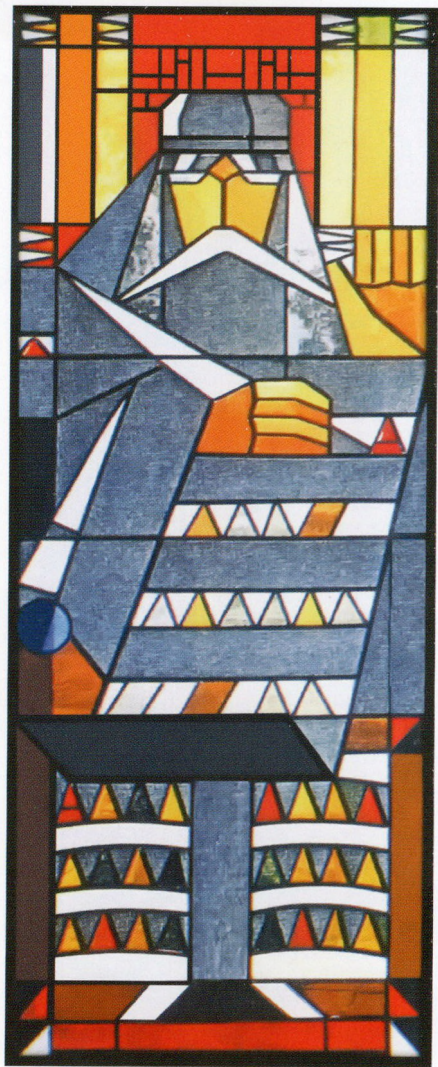
Партрэт хірурга І. М. Стэльмашонка. 1953
 Портрет хирурга И. М. Стельмашонка. 1953
 Portrait of Surgeon I. M. Stelmashonak. 1953

Успамін. 1969
 Воспоминание. 1969
 Recollection. 1969

Сябры. 1988
 Друзья. 1988
 Friends. 1988

Вітраж «Хроникер» у бібліотечці
 Дома літаратара. 1976
 Витраж «Хроникер» в библиотеке
 Дома литератора. 1976
 The stained glass *Chronicle* in the library
 of the Writers' House. 1976

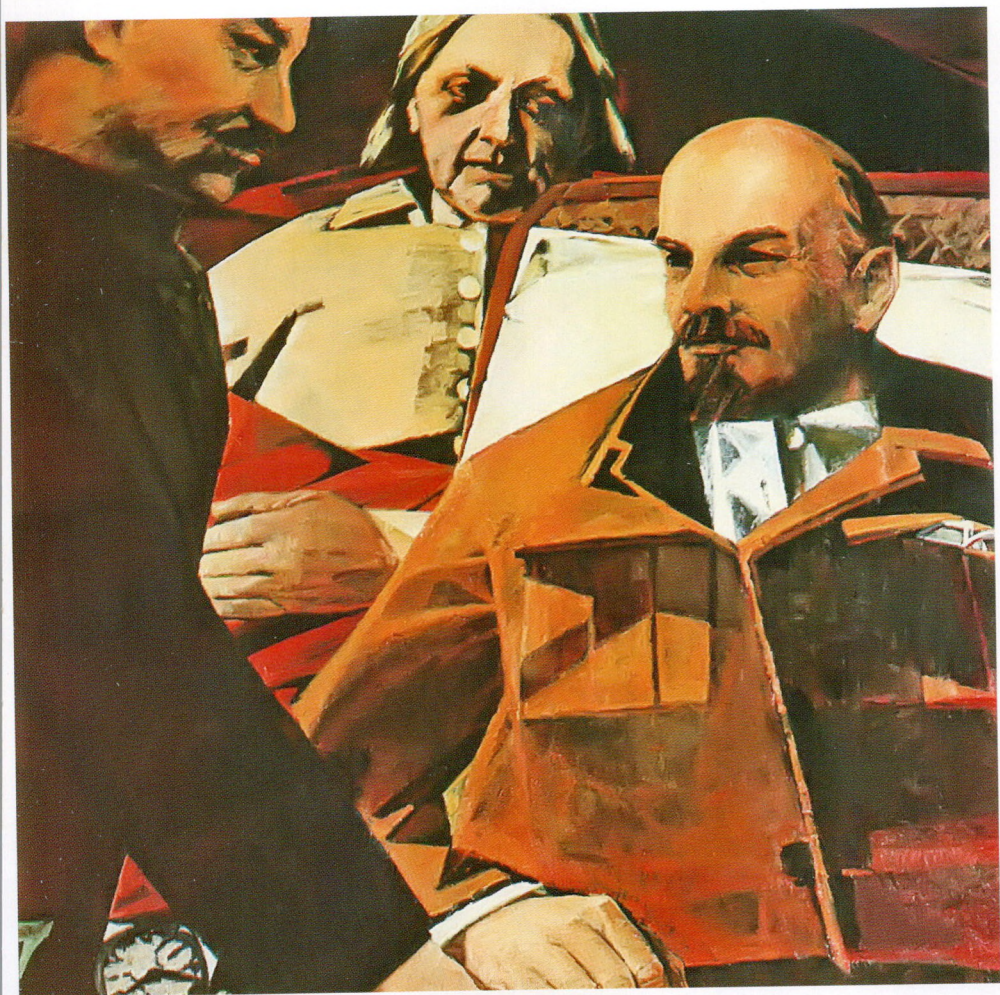

ВХУТЭМАС. 1921. 1967
ВХУТЕМАС. 1921. 1967
The VKHUTEMAS. 1921. 1967

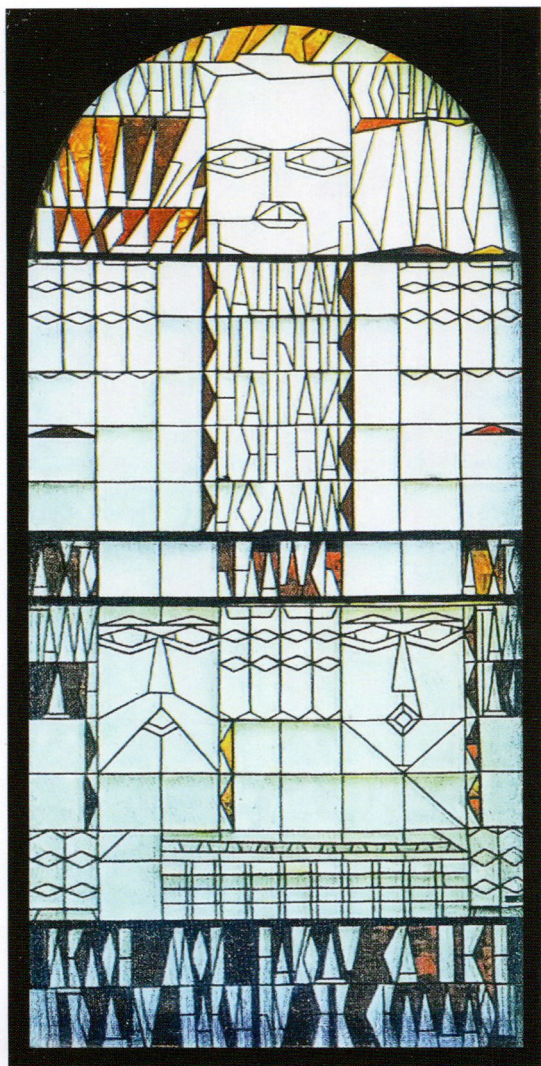
Народныя камісары БССР. Студзень, 1919 год. 1971
 Народные комиссары БССР. Январь, 1919 год. 1971
 The BSSR People's Commissars. January of 1919. 1971

А. Р. Чарвякоў у У. І. Леніна. Студзень, 1923 год. 1972
 А. Г. Червяков у В. И. Ленина. Январь, 1923 год. 1972
 A. G. Chervyakov Meets V. I. Lenin. January of 1923. 1972

Свята ў камуне. 1969
Праздник в коммуне. 1969
Feast in a Commune. 1969

Вітраж «Янка Купала». 1972
Витраж «Янка Купала». 1972
The stained glass *Yanka Kupala*. 1972

Слова аб Беларусі. 1972
 Слово о Беларуси. 1972
 The Tale of Belarus. 1972

Партрэт народнага артыста СССР Р. Р. Шырмы. 1968
 Портрет народного артиста СССР Г. Р. Ширмы. 1968
 Portrait of the People's Artist of the USSR R. R. Shyrma. 1968

Партрэт акадэміка П. І. Альсміка. 1969
Портрет академика П. И. Альсмика. 1969
Portrait of the Academician P. I. Alsmik. 1969

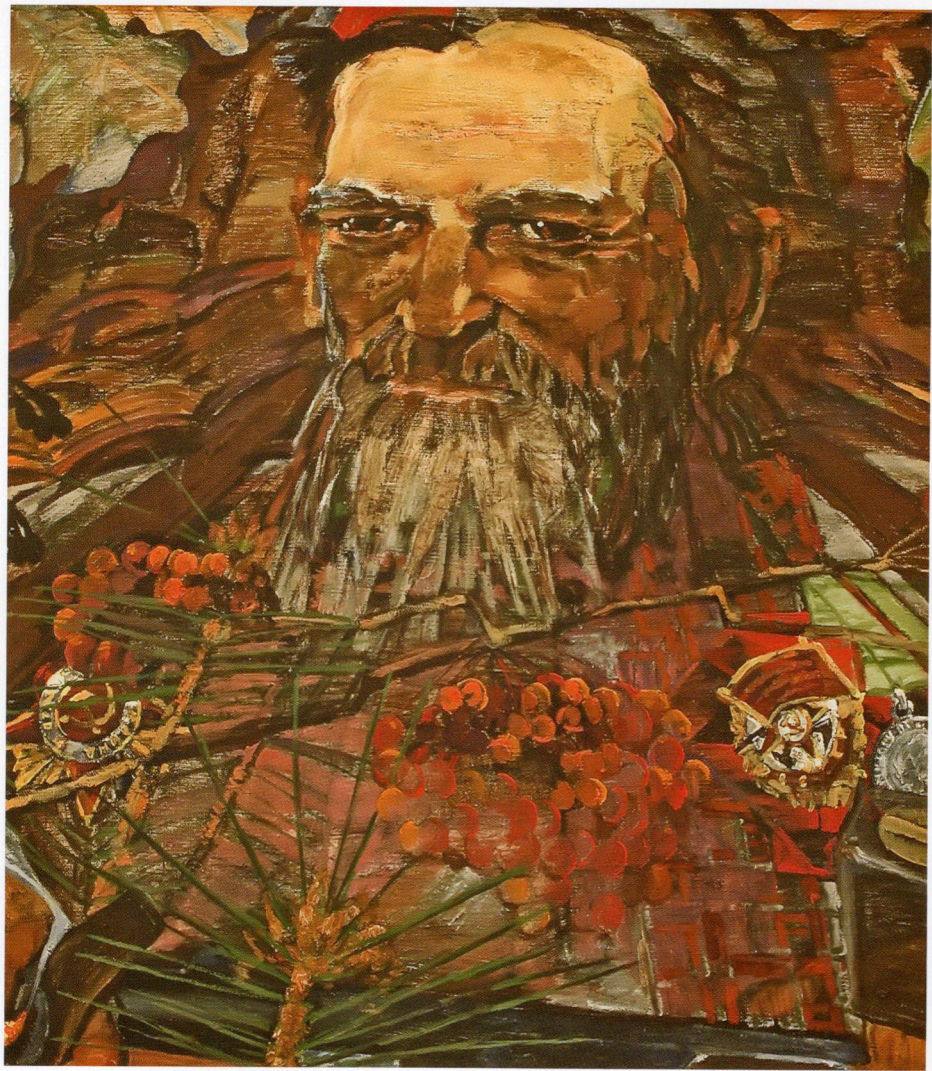
Партрэт старшыні калгаса «Чырвоны кастрычнік» К. П. Гарулі. 1970
Портрет председателя колхоза «Красный октябрь» К. П. Гарули. 1970
Portrait of K. P. Garuly, the chairman of the *Chyrvony Kastrychnyk* Collective Farm. 1970

Портрет С. В. Прытыцкага. 1979
 Портрет С. О. Прытыцкаго. 1979
 Portrait of S. V. Prytytskyi. 1979

Портрет К. П. Арлоўскага. 1975
 Портрет К. П. Орловского. 1975
 Portrait of K. P. Arlousky. 1975

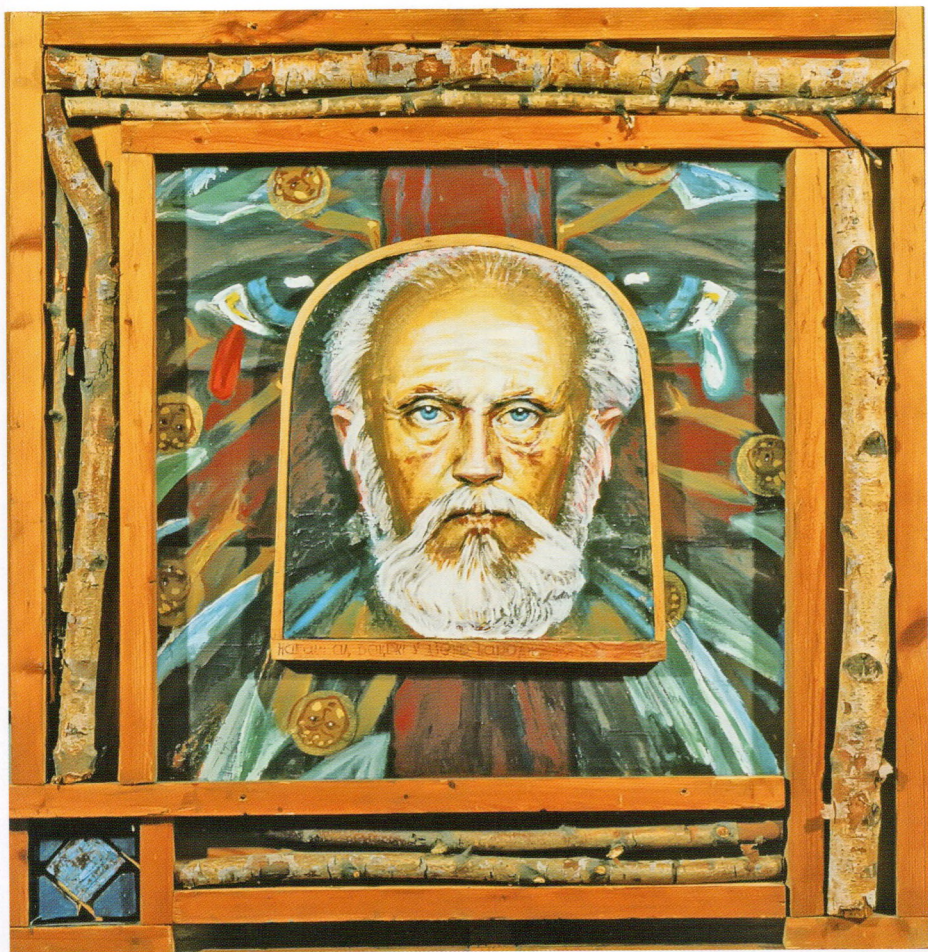

Партизан дзед Талаш. 1985
 Партизан дед Талаш. 1985
 Partisan Old Talash. 1985

Абаронца Брэсцкай крэпасці
 Алесь Махнач. 1975
 Защитник Брестской
 крепости Алесь Махнач. 1975
 Brest Fortress Defender
 Ales Makhnach. 1975

Зона. Портрет мужчины. 1996
 Зона. Мужской портрет. 1996
 Zone. The Male Portrait. 1996

Аўтапартрэт. 1993
 Автопортрет. 1993
 Self-Portrait. 1993

Вітражы ў банкетнай зале рэстарана «Мінск». 1977
 Витражи в банкетном зале ресторана «Минск». 1977
 Stained glasses at the Minsk Restaurant banquet hall. 1977

Фрагмент вітража «Песня зямлі беларускай» у вестыбюлі
 Дома мод (з В. Ц. Даўгала). 1979
 Фрагмент витража «Песня земли белорусской» в вестибюле
 Дома мод (с В. Т. Довгало). 1979
 Fragment of the stained glass *The Song of the Belarusian Land* in the entrance hall
 of the Fashion House (with V. Ts. Daugala). 1979

Славутасці Беларусі. 1993
 Знаменитости Беларуси. 1993
 Famous People of Belarus. 1993

Партрэт М.-К. Радзівіла «Сіроткі». 1998
 Портрет Н.-К. Радзивилла «Сиротки». 1998
 Portrait of M.-K. 'the Orphan' Radziwill. 1998

Нясвіж. Замак Радзівілаў. 1999
Несвиж. Замок Радзивиллов. 1999
Nyasvizh. Palace of the Radziwills. 1999

Адзінадушша. 1965
Единодушие. 1965
Unanimity. 1965

Сонечны камень. 1990
Солнечный камень. 1990
Sun Stone. 1990

Юбілей. 1992
Юбилей. 1992
Jubilee. 1992

На Браслаўскіх азёрах. 1967
На Браславских озерах. 1967
On Braslau Lakes. 1967

Белавежская пушча. Буслы. 1969

Беловежская пушча. Аисты. 1969

Belavezhskaya Pushcha. Storks. 1969

Ўзбекистан. Кишлак. 1967
Ўзбекистан. Кишлак. 1967
Uzbekistan. Kishlak. 1967

Апар. 1970
Апар. 1970
Арат. 1970

Крымскі дворык. 1964
Крымский дворик. 1964
A Crimean Yard. 1964

Наташа. 1978

Наташа. 1978

Natasha. 1978

Беларуская вёска. 2002
 Белорусская деревня. 2002
 Belarusian Village. 2002

Аўтапартрэт у футравай шапцы. 1988
 Автопортрет в меховой шапке. 1988
 Self-Portrait in a Fur Hat. 1988

Спіс ілюстрацый
Список иллюстраций
List of illustrations

- 29 Партрэт Якуба Коласа. 1967. *Палатно, тэмпера*. НММ РБ.
Портрет Якуба Коласа. 1967. *Холст, темпера*. НХМ РБ.
Portrait of Yakub Kolas. 1967. *Tempera on canvas*. NAM RB.
- 30 Партрэт хірурга І. М. Стэльмашонка. 1953. *Палатно, алей*. Прыватная маёмасць.
Портрет хирурга И. М. Стельмашонка. 1953. *Холст, масло*. Частная собственность.
Portrait of Surgeon I. M. Stelmashonak. 1953. *Oil on canvas*. Private collection.
- 31 Інтэр'ер. 1961. *Палатно, алей*. НММ РБ.
Интерьер. 1961. *Холст, масло*. НХМ РБ.
Interior. 1961. *Oil on canvas*. NAM RB.
- 32 Успамін. 1969. *Палатно, алей*. Мастацкі фонд грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз мастакоў».
Воспоминание. 1969. *Холст, масло*. Художественный фонд общественного объединения «Белорусский союз художников».
Recollection. 1969. *Oil on canvas*. The Art Fund of the Belarusian Artists' Union Public Association.
- 33 Сябры. 1988. *Палатно, алей*. Маёмасць сям'і мастака.
Друзья. 1988. *Холст, масло*. Собственность семьи художника.
Friends. 1988. *Oil on canvas*. Property of the artist's family.
- 34 Вітраж «Летапісец» у бібліятэцы Дома літаратара. 1976. *Каляровае шкло, алюмініевая працяжка*. Мінск.
Витраж «Летописец» в библиотеке Дома литератора. 1976. *Цветное стекло, алюминиевая протяжка*. Минск.
The stained glass *Chronicler* in the library of the Writers' House. 1976. *Colour glass with aluminium frames*. Minsk.

- 35 ВХУТЭМАС. 1921. 1967. *Палатно, алей.* НММ РБ.
ВХУТЕМАС. 1921. 1967. *Холст, масло.* НХМ РБ.
The VKHUTEMAS. 1921. 1967. *Oil on canvas.* NAM RB.
- 36 Народныя камісары БССР. Студзень, 1919 год. 1971. *ДВК, алей.* НММ РБ.
Народные комиссары БССР. Январь, 1919 год. 1971. *ДВК, масло.* НХМ РБ.
The BSSR People's Commissars. January of 1919. 1971. *Oil on MDF.* NAM RB.
- 37 А. Р. Чарвякоў у У. І. Леніна. Студзень, 1923 год. 1972. *ДВК, алей.* Мастацкі фонд грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз мастакоў».
А. Г. Червяков у В. И. Ленина. Январь, 1923 год. 1972. *ДВК, масло.* Художественный фонд общественного объединения «Белорусский союз художников».
A. G. Chervyakov Meets V. I. Lenin. January of 1923. 1972. *Oil on MDF.* The Art Fund of the Belarusian Artists' Union Public Association.
- 38 Свята ў камуне. 1969. *Палатно, алей.* Мастацкі фонд СССР. Масква.
Праздник в коммуне. 1969. *Холст, масло.* Художественный фонд СССР. Москва.
Feast in a Commune. 1969. *Oil on canvas.* The USSR Art Fund. Moscow.
- 39 Вітраж «Янка Купала». 1972. *Каляровае шкло, свінцовая пайка.* Літаратурны музей Янкі Купалы. Мінск.
Витраж «Янка Купала». 1972. *Цветное стекло, свинцовая пайка.* Литературный музей Янки Купалы. Минск.
The stained glass Yanka Kupala. 1972. *Colour glass with lead frames.* The Literary Museum of Yanka Kupala. Minsk.
- 40 Слова аб Беларусі. 1972. *Палатно, алей.* НММ РБ.
Слово о Беларуси. 1972. *Холст, масло.* НХМ РБ.
The Tale of Belarus. 1972. *Oil on canvas.* NAM RB.
- 41 Партрэт народнага артыста СССР Р. Р. Шырмы. 1968. *Палатно, алей.* НММ РБ.
Портрет народного артиста СССР Г. Р. Ширмы. 1968. *Холст, масло.* НХМ РБ.
Portrait of the People's Artist of the USSR R. R. Shyrma. 1968. *Oil on canvas.* NAM RB.
- 42 Партрэт акадэміка П. І. Альсміка. 1969. *Палатно, алей.* НММ РБ.
Портрет академика П. И. Альсмика. 1969. *Холст, масло.* НХМ РБ.
Portrait of the Academician P. I. Alsmik. 1969. *Oil on canvas.* NAM RB.

- 43 Партрэт старшыні калгаса «Чырвоны кастрычнік» К. П. Гарулі. 1970. *Палатно, алей*. НММ РБ.
Портрет председателя колхоза «Красный октябрь» К. П. Гарули. 1970. *Холст, масло*. НХМ РБ.
Portrait of K. P. Garulya, the chairman of the Chyrvony Kastrychnik Collective Farm. 1970. *Oil on canvas*. NAM RB.
- 44 Партрэт С. В. Прытыцкага. 1979. *Палатно, алей, дрэва, папера, фотанапера*. Мастацкі фонд грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз мастакоў».
Портрет С. О. Притыцкого. 1979. *Холст, масло, дерево, бумага, фотобумага*. Художественный фонд общественного объединения «Белорусский союз художников».
Portrait of S. V. Prytytsky. 1979. *Oil on canvas, wood, paper, photographic paper*. The Art Fund of the Belarusian Artists' Union Public Association.
- 45 Партрэт К. П. Арлоўскага. 1975. *Палатно, алей*. Мастацкі фонд грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз мастакоў».
Портрет К. П. Орловского. 1975. *Холст, масло*. Художественный фонд общественного объединения «Белорусский союз художников».
Portrait of K. P. Arlousky. 1975. *Oil on canvas*. The Art Fund of the Belarusian Artists' Union Public Association.
- 46 Партызан дзед Талаш. 1985. *Палатно, тэмпера*. НММ РБ.
Партизан дед Талаш. 1985. *Холст, темпера*. НХМ РБ.
Partisan Old Talash. 1985. *Tempera on canvas*. NAM RB.
- 47 Абаронца Брэсцкай крэпасці Алесь Махнач. 1975. *Палатно, алей*. Мастацкі фонд грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз мастакоў».
Защитник Брестской крепости Алесь Махнач. 1975. *Холст, масло*. Художественный фонд общественного объединения «Белорусский союз художников».
Brest Fortress Defender Ales Makhnach. 1975. *Oil on canvas*. The Art Fund of the Belarusian Artists' Union Public Association.
- 48 Зона. Партрэт мужчыны. 1996. *Палатно, алей, дрэва, папера, дрот*. Карцінная галерэя «Традыцыя». Светлагорск.
Зона. Мужской портрет. 1996. *Холст, масло, дерево, бумага, проволока*. Картинная галерея «Традиция». Светлогорск.
Zone. The Male Portrait. 1996. *Oil on canvas, wood, paper, wire*. The Tradition Picture Gallery. Svetlagorsk.

- 49 Аўтапартрэт. 1993. ДВП, тэмпера, дрэва. НММ РБ.
Автопортрет. 1993. ДВП, темпера, дерево. НХМ РБ.
Self-Portrait. 1993. *Tempera on MDF, wood*. NAM RB.
- 50 Фрагмент вітража «Песня зямлі беларускай» у вестыбюлі Дома мод (з В. Ц. Даўгала). 1979. Шкло каляровае, літое, матовае, роспіс па шкле, алюміній, свінцовая пайка. Мінск.
Фрагмент витража «Песня земли белорусской» в вестибюле Дома мод (с В. Т. Довгало). 1979. Стекло цветное, литое, матовое, роспись по стеклу, алюминий, свинцовая пайка. Минск.
Fragment of the stained glass *The Song of the Belarusian Land* in the entrance hall of the Fashion House (with V. Ts. Daugala). 1979. *Coloured glass, cast glass, frosted glass, glass painting, aluminium, lead frames*. Minsk.
- 51 Вітражы ў банкетнай зале рэстарана «Мінск». 1977. Шкло, хрусталь, бутварная плёнка (15 вітражоў). Патсдам, ГДР.
Витражи в банкетном зале ресторана «Минск». 1977. Стекло, хрусталь, бутварная пленка (15 витражей). Потсдам, ГДР.
Stained glasses at the Minsk Restaurant banquet hall. 1977. *Glass, crystal, PVB film* (15 stained glasses). Potsdam, GDR.
- 52 Славутасці Беларусі. 1993. ДВП, тэмпера. Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь.
Знаменитости Беларуси. 1993. ДВП, темпера. Национальный исторический музей Республики Беларусь.
Famous People of Belarus. 1993. *Tempera on MDF*. The Belarusian National History Museum.
- 53 Партрэт М.-К. Радзівіла «Сіроткі». 1998. ДВП, тэмпера. Нацыянальны гістарычна-культурны запаведнік. Нясвіж.
Портрет Н.-К. Радзивилла «Сиротки». 1998. ДВП, темпера. Национальный историко-культурный заповедник. Несвиж.
Portrait of M.-K. 'the Orphan' Radziwill. 1998. *Tempera on MDF*. The National Historical and Cultural Museum-Reserve. Nyasvizh.
- 54 Нясвіж. Замак Радзівілаў. 1999. Папера таніраваная, пастэль, гуаш, чорныя чарніла, пяро. Уласнасць сям'і мастака.
Несвиж. Замок Радзивиллов. 1999. Бумага тонированная, пастель, гуашь, черные чернила, перо. Собственность семьи художника.
Nyasvizh. Palace of the Radziwills. 1999. *Pastels, gouache, black ink and pen on tinted paper*. Property of the artist's family.

- 55 Адзінадушша. 1965. *Панера таніраваная, акварэль, гуаші*. Музей сучаснага выяўленчага мастацтва. Мінск.
Единодушие. 1965. *Бумага тонированная, акварель, гуашь*. Музей современного изобразительного искусства. Минск.
Unanimity. 1965. *Watercolour and gouache on tinted paper*. The Modern Art Museum. Minsk.
- 56 Сонечны камень. 1990. *Палатно, алей, дрэва, шкло*. Уласнасць сям'і мастака.
Солнечный камень. 1990. *Холст, масло, дерево, стекло*. Собственность семьи художника.
Sun Stone. 1990. *Oil on canvas, wood, glass*. Property of the artist's family.
- 57 Юбілей. 1992. *Палатно, тэмпера*. НММ РБ.
Юбилей. 1992. *Холст, темпера*. НХМ РБ.
Jubilee. 1992. *Tempera on canvas*. NAM RB.
- 58 На Браслаўскіх азёрах. 1967. *Панера, акварэль*. НММ РБ.
На Браславских озерах. 1967. *Бумага, акварель*. НХМ РБ.
On Braslau Lakes. 1967. *Watercolour on paper*. NAM RB.
- 59 Белавежская пушча. Буслы. 1969. *Панера, акварэль*. НММ РБ.
Беловежская пушча. Аисты. 1969. *Бумага, акварель*. НХМ РБ.
Belavezhskaya Pushcha. Storks. 1969. *Watercolour on paper*. NAM RB.
- 60 Узбекістан. Кішлак. 1967. *Панера, акварэль*. НММ РБ.
Узбекистан. Кишлак. 1967. *Бумага, акварель*. НХМ РБ.
Uzbekistan. Kishlak. 1967. *Watercolour on paper*. NAM RB.
- 61 Арарат. 1970. *Панера, акварэль*. НММ РБ.
Арарат. 1970. *Бумага, акварель*. НХМ РБ.
Ararat. 1970. *Watercolour on paper*. NAM RB.
- 62 Крымскі дворык. 1964. *Панера, акварэль*. Уласнасць сям'і мастака.
Крымский дворик. 1964. *Бумага, акварель*. Собственность семьи художника.
A Crimean Yard. 1964. *Watercolour on paper*. Property of the artist's family.

- 63 Наташа. 1978. *Папера, акварэль*. Посольства Рэспублікі Беларусь у Сербіі. Бялград.
Наташа. 1978. *Бумага, акварель*. Посольство Республики Беларусь в Сербии. Белград.
Natasha. 1978. *Watercolour on paper*. Embassy of the Republic of Belarus in Serbia Belgrade.
- 64 Беларуская вёска. 2002. *Папера таніраваная, акварэль, чорныя чарніла, гуаш, пяро*. Уласнасць сям'і мастака.
Белорусская деревня. 2002. *Бумага тонированная, акварель, черные чернила, гуашь, перо*. Собственность семьи художника.
Belarusian Village. 2002. *Watercolour on tinted paper, black ink, gouache, pen*. Property of the artist's family.
- 65 Аўтапартрэт у футравай шапцы. 1988. *Папера таніраваная, вугаль*. Уласнасць сям'і мастака.
Автопортрет в меховой шапке. 1988. *Бумага тонированная, уголь*. Собственность семьи художника.
Self-Portrait in a Fur Hat. 1988. *Charcoal on tinted paper*. Property of the artist's family.

Навукова-папулярнае выданне

Славутыя мастакі з Беларусі

УЛАДЗІМІР СТЭЛЬМАШОНАК

ВЛАДИМИР СТЕЛЬМАШОНОК

ULADZIMIR STELMASHONAK

На беларускай, рускай і англійскай мовах

Рэдактар *Л. У. Сідарава*

Пераклад на англійскую мову *А. В. Валасач*

Мастацкі рэдактар *А. І. Бужынская*

Тэхнічны рэдактар *С. Л. Печанёва*

Карэктар *Ю. М. Уланава*

Падпісана да друку 03.03.2015. Фармат 60×70 ¹/₁₆.

Папера мелапаная. Гарнітура «Minion Pro». Афсетны друк.

Ум. друк. арк. 3,51. Ул.-выд. арк. 3,8. Тыраж 1000 экз. Зак. 83.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларусь».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/4 ад 09.07.2013.

Пр. Пераможцаў, 11, 220004, Мінск. <http://belarusbook.by>.

Адкрытае акцыянернае таварыства «Паліграфкамбінат імя Я. Коласа».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/3 от 04.10.2013.

Вул. Каржанеўскага, 20, 220024, Мінск.

ISBN 978-985-01-1129-6

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Славутыя мастакі з Беларусі
Знаменитые художники из Беларуси
Famous artists from Belarus

І. ХРУЦКІ
В. ВАНЬКОВІЧ
В. БЯЛЫНЦКІ-БІРУЛЯ
Я. ДРАЗДОВІЧ
С. ЖУКОЎСКІ
В. ЦВІРКА
А. АСТАПОВІЧ
М. ФІЛПОВІЧ
П. МАСЛЕНІКАЎ
М. САВІЦКІ
Я. КРУГЕР
А. КАШКУРЭВІЧ
Л. АЛЬПЯРОВІЧ
А. ГАРАЎСКІ
І. БАСАЎ
У. СТЭЛЬМАШОНАК

Выдавецтва
«Беларусь»